№ 10 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 15

1908

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 15 № 10

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ
ԱՒԱՐՏՄԱՆ ՎԱՃԱՌՔ
Въ „Единственной торговлѣ по американски“
ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
ՄՇՏԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿԱԾ
Գներից 10—30%.
ԶԵՂՉ
ԱՄԵՐԻԿԱ
Մեկնելու պատճառով ծախում եմ իմ գեղեցիկ կերպով սարքած գալանտերէյնի և Թղթի մեծ խանութս, որ առևտուր է անում օրական ոչ պակաս, քան
200 րուբլու:
Միակ առևտուր ամերիկական ձևով.
Միակ շանս վաճառականների համար.
Միակ առևտուր Թիֆլիսում.
Միակ՝ Միքայէլեան փողոցում, № 96.
(15, 17, 19 և 20) 5—2

Ահագին Թւով ապրանքների գները իջեցված են 20%-ից մինչև 60%.
Յունվարի 10-ից
Ահագին Թւով ապրանքների գները իջեցված են 20%-ից մինչև 60%
ԵԱՐՕՍԼԱՎՍԿԻ ՄԱԳԱԶԻՆ
Գոլովինսկի պր., Արքունական Թատրոնի մօտ, „Боярская“ հիւրանոցի հանդէպ, Ստեփանեանի տուն.
Նշանակված է բացառապէս յատուկ էժան վաճառքի համար, որով ֆիրմայի բոլոր բաժանմունքներից կուտակված է ահագին ապրանք, մնացած անցեալ սեզօններից: Վաճառվելու է ապշեցուցիչ էժան գնով:
ՅՈՒՆՎԱՐԻ 10-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ 10-Ն ՓԵՏՐՎԱՐԻ
→ ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ Է ՄԻՆՉԵՒ ՕՐՍ ՉԵՂԱԾ ←
ԱՀԱԳԻՆ ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔ
Մագազինում գտնված բոլոր ապրանքները վաճառվելու են իրանց իսկական արժէքից 20%—60% պակաս: Վաճառքի կան մեծ քանակութեամբ բըրդէ կտորներ, բամբակէ գունաւոր գործուածքներ, Սարատովի սարպինկա, կտաւ, սեղանի սպիտակեղէն, գունաւոր սփռոցներ, ձմեռվայ և ամառվայ վերմակներ, կանանց և տղամարդկանց պատրաստի սպիտակեղէն, գուլպաներ, շալեր և գործված Թաշկինակներ, պատուհանի վարագոյրների տիւլ:
ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔԸ
Կը շարունակվի հետևեալ օրերում. յունվարի 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30 և 31-ին և փետրվարի 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9-ին:
ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔԻՑ յետոյ Եարօսլավսկի մագազինը որոշ ժամանակ փակ կը լինի:
Ահագին Թւով ապրանքների գները իջեցված են 20%-ից մինչև 60%
Ահագին Թւով ապրանքների գները իջեցված են 20%-ից մինչև 60%
(առ.) (օ. մ.) 3—3

ՄՕՍԿՎԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
ԵՂԲ. Ա. ԵՒ ԵԱ.
ԱԼԾՎԱՆԳ
→ Պատրաստ սպիտակեղէնի և օժիտեղէնի ←
ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՏԷՐԵՐ
Տօներին համար ստացված են
ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ
գեղեցիկ սպիտակեղէն, վզնոցներ, մանժէտներ, փողպատներ (գալստուկ), բլուզներ և կանանց առաւօտեան զգեստներ (պենուարներ):
ՀԵՌԱԽՕՍ 477, 555.
առ. 10—10

Երեքշաբթի, յունվարի 15-ին,
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
Յօգուտ
ԴԱՒԻԹԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ
Տեղի կունենայ
չորս լեզուով ներկայացում
I
Հայերէն
„ՀԱՄԲՈՅՐԸ“
Կոմ.-ֆէէրիա 1 գործ., հեղ. Թ. դը-Բանվիլի, Թարգմ. Արմէնեանի
Մասնակցում են.—տիկին Դուրեան և պ. Արմէնեան
II
Ֆրանսերէն
„ԱՄՈՒՍՆՈՒ ԲԱԽՏԸ“
(La chance du mari)
Կոմ. 1 արար., հեղ. Կայյավէի և Ռ. դը-Ֆլէրի
Մասնակցում են.—իշխանուհի Հ. Ի. Ջամբակուր-Օրբէլիանի, իշխ. Վ. Վ. Բարիատինսկի, պ. Ա. Արմէնեան, իշխ. Գ. Ա. Բագրատիօն-Մուխրանսկի և Օ. Ա. Անդրէեվ:
III
Վրացերէն
„ԳԻՇԵՐՎԱՅ ՍԱԲՐԸ ԽԷՐ Է“
Կոմ. 1 արար., հեղ. Գ. Ծունգուկեանի, Թարգմ. Աբաշիձէի
Մասնակցում են.—տ. տ. Գաբունիա-Ցագարէլի, Տասսո-Աբաշիձէ, պ.պ. Աբաշիձէ և Եօրդանօվ:
IV
Ռուսերէն
ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Մասնակցութեամբ՝ տիկ. Լ. Բ. Եավօրսկայայի, իշխ. Վ. Վ. Բարիատինսկու, պ. Կ. Ի. Շօրշտէյնի և այլոց:
Սկիզբն է ժամը 8-ին երեկոյեան
Տոմսակները՝ Թատրոնի կասսայում.
Կարգադրիչ՝ իշխանուհի Ե. Ի. Ջամբակուր-Օրբէլիանի
(հ. ու. շ. կ. ե.) առ. 5—5

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ
Մ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Վերադարձել է Թիֆլիս
АТЕЛЬЕ հասցեն նոյնն է՝ Արաս-Արարատսկայա հրապ., տ. իշխ. Արղութեանի:
առ. (15 և 19) 2—1

ԵՐԴՈՒԵԱԼ-ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՏԱՐ
Կարապետ Եաղուբեան
Բագուից տեղափոխվեց Թիֆլիս.
Հասցէն՝ Բոիշչեվսկայա 11, տ. Ե.Աբովեանցի.
(օ. մ. ա. 3—3

ԹԱՓԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
Աւագների խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն պ. պ. անդամների, կանդիդատների, սրանց ընտանիքների և հիւրերի, որ տարեկան ընդհանուր ժողովի առիթով, որ նշանակված է յունվարի 15-ին, ընտանեկան երեկոն երեքշաբթի օրվանից յետաձգվում է չորեքշաբթի, յունվարի 16-ին:
(13, 15) առ. 2—2

ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆՆԵՐԸ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ներկայումս Թիֆլիսում հաւաքված են մեր երկրի շիա մահմեդական ազանդին պատկանող համայնքի ներկայացուցիչները կամ լիազօրները, Թւով մօտ երեսուն հոգի, խնդրամատոյց լինելու Կովկասեան Փոխարքայի առաջ իրանց հոգևոր պետի կամ շէյխ-իւլ-իսլամի հաստատութեան նոր կարգ սահմանելու մասին:

Շիա ներկայացուցիչները ցանկանում են, որ շիա համայնքին արտօնութիւն շնորհվի վայելելու շէյխ-իւլ-իսլամութեան Թեկնածուների վերաբերութեամբ ընտրական իրաւունք:

Մինչև այժմ շիա մահմեդականները այդ իրաւունքը չունէին Անդրկովկասում իրանց հոգևոր պետի վերաբերութեամբ: Վերջինս նշանակվում էր այն հոգևորականներից, որոնք վարչական ատեանների կողմից արժանաւոր էին ճանաչված լինում այդ պաշտօնի համար:

Այժմ շիա համայնքը ցանկութիւն է յայտնում, որ նա ինքը ընտրէ Թեկնածուներին և նրանց ներկայացնէ վարչութեան ի հաստատութիւն: Նա իր ցանկութիւնը պատճառաբանում է նրանով, որ ինքը համայնքը աւելի մօտ է ծանօԹ իր հոգևորականներին և կարող է կազմել հաւանական Թեկնածուների աւելի մեծ ցուցակ, քան այդ հնարաւոր կը լինի վարչական ատեանների համար:

Իրաւացի է այդ պատճառաբանութիւնը:

Անշուշտ՝ չէ կարելի ասել, որ ընտրական եղանակով կարգված շէյխ-իւլ-իսլամը կը լինի միշտ էլ աջող ըստ ամենայնի: Ոչ. կարող են լինել և սխալներ: Բայց առաջինը՝ այդ սխալների պատասխանատուն կը լինի ինքը ընտրող համայնքը, երկրորդ՝ համայնքը կը սովորի ապագայում աւելի զգաստ ու պահանջող լինելու իր գործողութիւնների մէջ և երրորդ՝ ընտրված անձը որոշ չափով իրան պատասխանատու կը զգայ Թէ իր ընտրող համայնքի և Թէ իրան հաստատող իշխանութեան առաջ:

Ներկայումս, երբ ընտրական սկզբունքը մուտք է գործում հասարակական բոլոր գործառնութիւնների մէջ, երբ մեր երկիրը պատրաստվում է զեմստվային ու այլ հաստատութիւններ մտցնել ընտրական հիմունքների վրա և երբ պաշտօնեաների պատասխանատուութիւնը հասարակութեան առաջ դառնում է օրէ-օր աւելի ու աւելի պարտաւորական և անդրդուելի, բոլորովին հետևողական և բնական է դառնում շիա համայնքի ցանկութիւնը մասնակից լինելու իր հոգևոր պետի ընտրութեան գործին:

Ա. Քալանթար

ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Ինչպէս անցեալ անգամ յայտնեցինք, 1907 Թ. դեկտեմբերի 28-ին Փոխարքայի Խորհրդին կից կայացած խորհրդակցութեան արդիւնքը՝ Անդրկովկասի սովատանջ կարօտեալ վայրերին նպաստ տալու մասին, պէտք է ենԹարկվէր վերջնական քննութեան Փոխարքայի Խորհրդի մէջ և այդ արդիւնքը հաղորդվէր մինիստրների Խորհրդին՝ Պետական Դումա մտցնելու համար:

Արդ, պաշտօնական „Кавказъ“ լրագիրը (№ 9) հաղորդում է, որ 1907 Թ. դեկտ. 29-ին և 30-ին Փոխարքայի Խորհուրդը քննեց իր նիստում, մասնակցութեամբ Անդրկովկասի բոլոր նահանգապետների, Անդրկովկասի ազգաբնակութեան ուտելիքի և սերմացուի ունեցած կարիքների մասին նահանգապետների ներկայացրած զեկուցագրերը և այն զեկուցագիրը, որ դեկտ. 14-ին մի առանձին պատգամաւորութիւն մատուցել էր Փոխարքային և որով խնդրում էր կառավարչական նպաստ տալ ժողովրդին 3,681,380 րուբլի:

Քննելով նահանգապետների զեկուցագրերը և ի նկատի ունենալով դեկտեմբերի 28-ին կայացած առանձին խորհրդակցութեան արտայայտած կարծիքները, մասնակցութեամբ հասարակական ներկայացուցիչների, Խորհուրդը որոշեց Անդրկովկասի տառապեալ ազգաբնակութեան ուտելիքի և սերմացուի կարիքը հետևեալ չափով, այն է՝ Թիֆլիսի նահանգի համար—350,000 րուբլի, Քութայիսի—336,000 րուբլի, Բագուի—130,000 ր., Գանձակի—801,317 ր. (այս գումարի մէջ է մտնում և մուսուլմանների կարիքը), Երևանի—650,000 ր., Չեռնօմօրեան—10,000 ր., Բաթումի շրջանի—43,496 ր., Կարսի շրջանի—115,000 ր., Դաղստանի—86,566 ր. և Սուխումի—100,000 ր., ընդամենը 2,653,500 րուբլի:

Սահմանելով այս չափը ամեն մի նահանգի և շրջանի համար, Փոխարքայի Խորհուրդը որոշեց միջնորդութիւն յարուցանել Փոխարքայի միջոցով, որ պետական գանձարանից բաց Թողնվի վերոյիշեալ գումարը և դրվի Փոխարքայի տրամադրութեան ներքոյ առ այն, որ ամեն մի նահանգում կազմվեն նահանգական, գաւառական և բայօնական կոմիտետներ, բաղկացած իշխանութեան և ժողովրդի ներկայացուցիչներից, որոնք և կը հայԹայԹեն ու կը բաշխեն կարօտեալ ազգաբնակութեան որոշված նպաստը, բացառապէս հացահատիկներով (ցորենով և սիմինդրով), և սերմացուն: Բացի դրանից, որպէսզի տրվելիք ցորենը էժան լինի, Խորհուրդն որոշել է միջնորդութիւն յարուցանել հաղորդակցութեան մինիստրի առաջ, որ էժանացված տարիֆով փոխադրվեն գնվելիք հացահատիկները, և խնդրել Թէրէքի և Կուբանի շրջանի նահանգապետներին աջակցութիւն ցոյց տալ սերմացու գնողներին՝ էժան գնով ձեռք բերելու սերմացուն, ի նկատի ունենալով որ այդ շրջանները հացահատիկների մեծ պաշար ունեն:

Կովկասի Փոխարքան, համաձայն Խորհրդի այդ որոշման, այս յունվարի 2-ին հեռագրով միջնորդութիւն է արել ներքին գործերի մինիստրին, խնդրելու, սահմանված կարգով, բանալ իրան 2,653,500 րուբլու կրէդիտ, Անդրկովկասի ազգաբնակութեան ուտելիքի և սերմացուի կարիքը հոգալու համար:

Հաղորդելով այս տեղեկութիւնները մեր երկրի տառապեալ ազգաբնակութեան, մենք մի անգամ ևս պէտք է մեր ուրախութիւնը յայտնենք, որ Թիֆլիսի Կենտրոնական Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի նախաձեռնութիւնը և ջանքերը բաւական մեծ աջողութեամբ պսակվեցին: «Մշակի» խմբագրութիւնն ևս իր կողմից չը խնայեց իր ջանքերը՝ այդ գործը գլուխ բերելու:

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բագուից «Зак.» լրագրին հեռագրում են, որ Ուրմիայում, Փաշիլ-փաշան, երեք գումարտակ հետևակ զօրքերով և քիւրդերի ահագին խառնիճաղանճ խմբերով, մի քանի ԹնդանօԹներով, գրաւելով Ինդիրկան փոքրիկ գիւղը, որ գտնվում է Սօվուջ-Բուլաղի մօտերը, առաջ է շարժվում՝ պրինց Ֆէրման-Ֆէրմային պաշարելու համար, որը շարունակ օժանդակիչ ամրութիւններ և օգնութիւն է ստանում:

Գանձակ, 12 յունվարի

Այս գիշեր, երեկոյեան ժամը 9-ին, Մկրտումեան փողոցում, գնդակի երեք հարուածով սպանվեց գանձակեցի Լեոն Տէր-Գրիգորեան Տէր-Մակարեանցը: Հանգուցեալը վերջին ժամանակ վարում էր Խաչակապի հասարակութեան գիւղական գրագրի պաշտօնը:

Սպանողն անյայտացել է:

Կէս ժամից յետոյ դէպքի վայրից ոչ այնքան հեռու Ծաղկոնց մէյդանի գինետան առաջ լսվում է ատրճանակի կրակելու ձայն: Նոյն վայրկեանին նըկատում են, որ Գրիգոր Փարեան ազգանունով մի մարդ վազում է դէպի այն վայրը, ուր Տէր-Մակարեանի դիակի շուրջը խմբվել էր հասարակութիւնը, ուր գտնվում էր և Թաղական պրիստաւը: Եկողը գանգատվում է, որ իր հօրեղբայր Սերգէյ Փարեանն իր վրա կրակեց: Դէպքի վայրն են գնում և տեսնում Փարեանին բոլորովին հարբած. նա փորձում է փախչել, բայց նրան ձերբակալելով բերում են դէպի այն տան շեմքը, ուր ընկած էր Տէր-Մակարեանի մարմինը:

Հարբած Փարեանը, տեսնելով Տէր-Մակարեանի դիակը, ասում է, որ

ինքը չէ սպանել, կարծելով որ իրան են մեղադրում այդ զուգադէպ սպանութեան համար։

Գրիգոր Փարեանը ոստիկանապետի հարցի ժամանակ փոխում է իր ցուցմունքը, ասելով որ Ս. Փարեանը, իբրև հարբած, օդումն է կրակել. Նա կարծել է, թէ իր վրա է կրակում։

Երկու Փարեաններն էլ բանտարկված են։ Ամբողջ Գանձակը այն կարծիքի է, որ Ս. Փարեանը անընդունակ է մարդասպանութեան և նա ուղղակի թիւրիմացութեան և զուգադիպութեան զոհ է միայն։

Սագան

—

Իրերի դրութիւնը Պարսկաստանում

«Times»-ի թղթակիցը Թէհրանից հաղորդում է, որ պարսկական պարլամենտում նիստը անակնկալ ընդհատվեց, որից յետոյ տեղի ունեցաւ մէջլիսի անդամների գաղտնի խորհրդակցութիւնը, ուր քննվեցին 1) պարլամենտի վերաբերմունքը դէպի կառավարութիւնը և 2) իրերի դրութիւնը Թիւրքական սահմանագլխում.

Վերջին տեղեկութիւնների համաձայն, յարաբերութիւնները, որոնք, թւում էր, բարելաւման ընթացքն էին մտել, վերստին սուր չափերով լարվեցին կառավարութեան և պարլամենտի անդամների միջև։ Անջումանների գործունէութիւնը կրկին տարածվում է համուր երկրի վրա։ Պարլամենտում ծայրայեղ կուսակցութիւնների պատգամաւորները պահանջ են յայտնում, որ շահը կատարէ իր ընդունած և դեկտեմբերի 22-ին ստորագրած պարտականութիւնները։ Կառավարութեանը մեղադրում են, որ թոյլ տուեց սպանել Ֆէրիդնի հարուստ վաճառական Պօրզին և ուրիշներին, մեղադրում են վերջերս սպանված քաղաքացիների սպանութեան մէջ, որոնց մարդասպանները անհետ անյայտացան, որովհետև ոստիկանութիւնը հրաժարվեց նրանց ձերբակալել։

—

Լամանշի ռազմանաւախմբի ուժեղացումը

Լամանշում, ծովապետ լորդ Չարլզ Բերեսֆորդի հրամանատարութեան տակ գտնըված անգլիական էսկադրան, վերջին տեղեկութիւններին նայած, բաւականաչափ ուժեղացվում է։ Բոլոր հին նաւերը փոխարինվում են նոր ձևի նաւերով։ «Venerable» մեծ զրահանաւը արդէն փոխվեց «Իսլինտէր»-ով։ Մնացած նաւերը կը փոխվեն ամենակարճ ժամանակում, այնպէս որ Լամանշի էսկադրան կը բաղկանայ այսուհետև հետևեալ ռազմանաւերից. «Էդուարդ VII»-ի տիպի 8 զրահանաւեր. «Փօրմիտաբէլ» զրահանաւի տիպի 8 զրահանաւեր, «Գուդ-Խօպ» տիպի 1 զրահապատ յածանաւ, «Բլէակ-Պրինց» տիպի 2 զրահապատ յածանաւեր, «Արգիլ» տիպի 3 զրահապատ յածանաւ, 30 ականանաւ, 5 օժանդակիչ նաւեր, 2 ռեղափոխիչ մակոյկներ։

Վերակազմված մեծ-բրիտանական էսկադրան ամենաուժեղն է ներկայանում աշխարհիս մէջ, որովհետև միմիայն զրահապատ նաւերի թիւը հասնում է մօտ 20-ի։ Աւելացած նաւատորմղի համար պահանջվող նաւաստիների խումբը ամբողջովին կը կազմվի պահեստի նաւաստիներից, որոնք շարունակելով ծառայել մասնաւոր նաւերի վրա՝ ձեռք են բերել բաւականաչափ գիտութիւն և հմտութիւն։

—

Եապօնական պահեստի զինուորների ծառայութեան կանչվելը

Եապօնական զինուորական մինիստրութիւնը իսկական ծառայութեան է կոչել մօտ 500 եապօնացի զինուորների, որոնք աւարտել են իրանց ծառայութիւնը և ապրում են Վանկուվէրում (Ամերիկա) և շրջակայքում։

Վանկուվէրի ոստիկանութիւնը եռանդուն գործունէութիւն է երևան հանել, արգելելով հակաեապօնական լիգայի անդամներին մուտք գործել եապօնական քաղաքամասը սպանված հրդեհաշէջների փնտռելու պատրուակով։

Եապօնացի վաճառականները մի հրդեհաշէջի համար, որ վիրաւորվել էր եապօնացիների հետ ունեցած ընդհարման ժամանակ, առաջարկեցին 100 դօլլար։ Վիրաւորվածը, սակայն, մերժեց, չը ցանկանալով պարտաւորեցնել եապօնացիներին։

—

Պարսկաստանի ժամանակակից անցքերից

II

Թաւրիզ, 19 դեկտեմբերի

Երէկվայ նամակովս նկարագրել էի Պարսկական Քիւրդստանում ծագած ապստամբական շարժման սկզբնաւորութիւնը և շարունակութիւնը մինչև նոյեմբերի 24-ը։ Այժմ, ստացած նորագոյն տեղեկութիւնների համաձայն, շարունակում եմ իմ երէկվայ թղթակցութիւնը։

Հաջի Մամադ-աղա էլխանին, որ Պարսկական Քիւրդստանի աչքի ընկնող օսմանասէրներից մէկն է, Իսկիբաղդադ հաւաքված և թիւրքահպատակութիւն ընդունած քիւրդ կալուածատէրերին՝ դրանց թւում և Բայազիտ աղայի ու սարդար Մուքրէին՝ նոյեմբերի 24-ին հրաւիրում է գալ իր սեփական Համամեան գիւղը՝ խորհրդակցելու և իրանց ապագայ գործունէութեան համար ծրագիր մշակելու նպատակով։

Հրաւիրվածները նոյեմբերի 25-ին Իսկիբաղդադից ճանապարհվում են Համամեան։ Ճանապարհին, դեռ Համամեան չը հասած, չէյխ-իւլ-իսլամի երեք գիւղերը թալանի են մատնում։ Ապստամբապետները Համամեան հասնելով նամակ են գրում չէյխ Ալի-խան Սուլջայի-մամալիքին և հրաւիրում վերջինիս անյապաղ, առանց տատանման շտապել ժամ առաջ միանալ իրանց, այլապէս իրանք՝ Բայազիտ աղան և սրա համախոհները՝ մի քանի հազար հոգով կը թափվեն չէյխ Ալիխանի գիւղօրայքը և, բացի կողոպտելուց ու աւերելուց, իրան ու իր ընտանիքի բոլոր անդամներին սրի կանցկացնեն։ Շէյխ Ալին այդ նամակն ստանալով վարանման մէջ է ընկնում, բայց իր որդիքն ու ազգականները նրան օգնութեան են հասնում հարցը վճռելու։ Շէյխ Ալին իր ամբողջ գերդաստանով ու ձիաւորներով ուղևորվում է Համամեան և Բայազիտ աղայից լաւ ընդունելութիւն գտնում։

Համամեանում տեղի ունեցած խորհրդակցութիւնը յանգում է այն բանին, որ անհրաժեշտ է քիւրդական ապստամբական գլխաւոր բանակը կենտրոնացնել Միանդաբում, քանի դեռ պարսից զօրքը չէ գրաւել այդ կէտը, լաւ իմանալով որ քիւրդերը յետագայում մեծ դժուարութեամբ և զոհերով միայն կը կարողանան այդ դիրքը գրաւել, այն էլ եթէ թնդանօթներ ունենան։ Բացի դրանից՝ որոշվում է Միանդաբը գրաւելու օրն ապստամբական բանակի $1/4$ մասը Սօվուջ-Բուլաղ ուղարկել և այնտեղի դատաւորին ու պարսիկ պաշտօնեաներին ձերբակալելով կախաղան բարձրացնել՝ շրջակայ բնակչութեան մէջ սարսափ տարածելու նպատակով։

Համամեանի մօտ գտնվում է Մօլալար գիւղը, որ Նազարբէկեանների սեփականութիւնն է։ Բայազիտ աղան այդ գիւղն է ուղարկում 100 ձիաւոր և Նազարբէկեանների ներկայացուցիչ ու գործակատար Բաշիդին առաջարկում է թիւրքահպատակութիւն ընդունել գիւղի ամբողջ բնակչութեան հետ միասին։ Բաշիդը պատասխանում է, թէ ինքը, գործակատար և ուրիշի հրամանի տակ լինելով, չի կարող ինքնագլուխ գործ բռնել, առանց նախապէս իր պատրօնի հաւանութիւնն ստացած լինելու. ապա խընդրում է ձիաւորներին՝ թողնել գիւղն ու հեռանալ։ Ձիաւորներն, այս պատասխանը լսելով, գիւղն ամբողջ թալանի են մատնում և ապա Բաշիդի ոտներն ու ձեռները կապելով տանում Բայազիտ աղայի մօտ։ Սա հրամայում է բանտարկել Բաշիդին։

Նազարբէկեանների ձեռքին գտնված միւս գիւղերի հայ ներկայացուցիչ-գործակատարները, լսելով Մօլալարի հետ պատահած դէպքը, իրանց ընտանիքները վեր են առնում և հեռանում դէպի Մարաղա։

Y.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

1) Առաջարկում եմ պրիստաւներին՝ անյապաղ ձեռնարկել ժողովելու զանազան արհեստաւորներից ստացվող տուրքերը և փողերը և յանձնել արհեստ. վարչութեան։

2) Ժամանակաւոր գեն.-նահանգապետի կարգադրութեամբ, արգելված է զինավաճառներին վաճառել «Մաուզերի», «Բերխարդի» հրացաններ, «Նագան», պետական ձևի ատրճանակներ, «Մաուզեր» և պետական ձևի հրացաններ առանց յատուկ վըկայականների յիշեալ զէնքերի համար։ Առաջարկում եմ պ. պ. պրիստաւներին յայտնել զինավաճառներին, որ ստորագրութիւն պէտք է տան յիշեալ կարգադրութիւնը ճշտութեամբ կատարելու մասին։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Գանձակ, 11 յունվարի

Անցեալ շաբաթ մեր թղթակցութեան մէջ ի միջի այլոց յիշատակել էինք հետևեալ, ինքն ըստ ինքեան ցաւալի, իրողութիւնը։ Գանձակի գաւառական բոլոր շրջաններում գործածութեան մէջ են ընդունվել այնպիսի անոյժ և թունաւոր ալիւրներ, որոնց գործածութիւնից գաւառիս Փիր գիւղում առաջ են եկել բաւական մահվան դէպքեր։

Վերոյիշեալ մեր հաղորդած տեղեկութիւններն իրանց պաշտօնական գրութիւններով հաստատում են գիւղն այցելած գաւառական բժիշկ Ջեմսը, աւագ ֆելդշէր Վ. Թումանեանը և հասարակութեան տանուտէր Ն. Միրումեանցը։

Փոխարքայի դիւանատունը, լրագիրներից իմանալով վերոյիշեալ տեղեկութիւնները («Зак.» թերթ. «Մշակից» արտատպած), անմիջապէս այդ մասին տեղեկացնում է Գանձակի նահանգապետին, որ ստուգէն լրագրում հաղորդված տեղեկութիւնները և կարևոր միջոցներ ձեռք առնեն՝ դրա առաջն առնելու համար։

Նահանգապետը Փոխարքայի դիւանատնից թուղթը ստանալով՝ ուղարկում է քաղաքիս բժշկական բաժանմունքը այդ կարևոր հարցը ստուգելու և քննութեան ենթարկելու համար։

Բժշկական մասնաժողովը այցելեց այն ալիւրավաճառների պահեստները, որտեղ գիւղացիների և տանուտէրի ցուցմունքով՝ ծախվել են վնասակար ալիւրները. Նրանք թէև մատնացոյց են արել իրանց համագիւղացի Մանուէլեանի վրա, բայց փաստերը ապացուցին, որ նոյնանման ալիւրներ կան բոլոր ալիւրավաճառների պահեստներում, որոնք, ոմանք խոստովանվում են, պահում են հակառակ իրանց կամքի և ցանկութեան, և ուրախ են եթէ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնի արգելելու այդ ալիւրների մուտքը Գանձակում, կամ պարտաւորեցնել ալիւրավաճառներին իրանց ստորագրութեամբ ծախել միայն անասունների համար քաղաքացիներին, իսկ պարտադրողներին խիստ տուգանել, որ այդ ալիւրի անունը կրող խառնուրդը ոչ թէ մարդկանց ուտելու համար է պատրաստած, այլ չորքոտանի հայվանների համար։

Ա. Սահակեան

—

Ղալաչա 8 յունվարի

Այս ամսի 6-ին, կէսօրին մօտ, Բաղանիս-այրում կոչված թուրք գիւղում սպանեցին նոյն տեղացի Համիդ Իւսուֆ-օղլուն և ծանր վիրաւորեցին Մամադին. սպանողն և վիրաւորողը նոյն գիւղացի է. սպանութիւնը տեղի է ունեցել անձնական հաշիւների պատճառով։ Սրանից մի քանի շաբաթ առաջ սպանվել է Ղուրու-Դարա կոչված տեղը, թուրք Աքսի-բարայի առաջ, յայտնի գազան Ղալանդարը, դարձեալ թուրքերի ձեռքով, որը հայ-թուրքական ընդհարումների ժամանակ Ղարա-Համզայում 9 անմեղ հայերի, սար գնալու ժամանակ, այրեց կենդանի։

Մի նորութիւն ևս յայտնեմ. Սադախլօ կայարանի պօստի ծառայողն իւրաքանչիւր ստացած նամակին մինչև երեք կօպէկ չը վերցնի, տիրոջը չէ յանձնում. ես գոնէ առաջին անգամն եմ լսում։ Խաւարի մէջ ամեն բան կարելի է անել։

Մելքիսեդէկ քահանայ

ՎԸԲՕՐԳԵԱՆ ԿՈՉԻ ԱՌԻԹՈՎ ԴԱՏԱՎՃԻՌԸ

—

Վըբօրգեան կոչի քննութեան դատավարութիւնը վերջանալուց յետոյ, ասված էր, որ դատավճիռը վերջնականապէս կը յայտարարվի յունվարի 7-ին։

Այդպէս էլ եղել է։ Յունվարի 7-ին, ցերեկվայ ժամը 3 և 30 րոպէին, Պետերբուրգի դատաստանական պալատի անդամ Զէյֆերտը, դատախազի օգնական Գրանիցինի ներկայութեամբ, յայտարարել է դատաստանական պալատի յատուկ ատեանի դատավճիռը առաջին Պետական Դումայի անդամների մասին։ Բոլոր պատգամաւորները, բացի արդարացածներից ու մեռածներից, նոյնպէս և բացակայ եղողներից, որոնց թւում է բժ. Այվազեանն ևս, ուրեմն թըւով 15 հոգի, դատավճռի համաձայն մեղաւոր են ճանաչված այն բանում, որ նրանք առաջին Պետական Դումայի արձակումից յետոյ անմիջապէս գնացել են Վըբօրգ և այնտեղ համաձայնութիւն կայացրել իրար հետ, կոչի միջոցով դրդելու ժողովրդին հըրաժարվել հարկերը վճարելուց և զինւոր տալուց։ Այդ նպատակով նրանք խմբագրել ու ստորագրել են վըբօրգեան կոչը, որ կըրում է հետևեալ վերնագիրը—«Ժողովրդին՝ ժողովրդական ներկայացուցիչների կողմից»։ Դրանով Ռուսաստանի ամբողջ քաղաքացիների անունից նրանք կոչ էին անում ազգաբնակութեանը ոչ մի կօպէկ փող չը տալ գանձարանին, ոչ մի զինւոր չը տալ զօրքին, և որը վերջանում է հետևեալ խօսքերով. «Քաղաքացիներ, այդ հարկադրված, բայց անխուսափելի կռւի մէջ ձեր ընտրեալ մարդիկ կը լինեն ձեզ հետ»։ Այնուհետև մի առ մի յիշատակվում է թէ որտեղ են նրանք տարածել այդ կոչերը։

Առանձին ատեանը ընդունել է, որ այդ յանցանքները միանգամայն համապատասխանում են քրէական օրէնսդր. 129-րդ յօդուածի 3-րդ կէտին և 51-րդ յօդուածին, որի հիման վրա մեղաւոր ճանաչվողները պէտք է կալանաւորվեն ուղղիչ տան մէջ. բայց որովհետև ատեանը մեղադրեալների վարմունքի մէջ գտնում է մեղմացուցիչ հանգամանքներ, ուստի քրէակ. օրէնսդր. 20-րդ և 53-րդ յօդուածների հիման վրա հնարաւոր է գտել բոլոր մեղաւոր ճանաչվածներին ենթարկել երեք ամսվայ բանտարկութեան։

Դատաստանական ծախքերը դրվում են բոլոր մեղադրեալների վրա։

Դատավճիռը յայտարարելու ժամանակ մեղադրեալներից ոչ ոք ներկայ չէ եղել։ Հանդիսականների և պաշտպանների համար յատկացված տեղերը նոյնպէս դատարկ են եղել։ Դատավճռի պատճէնը կը յանձնվի մեղադրեալներին յունվարի 8-ից սկսած։ Դատավճիռը յայտարարված րոպէից օրէնքով 2 շաբաթ ժամանակամիջոց է տրվում կողմերին վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու համար. վճռաբեկ բողոք ներկայացնում են սահմանադիր-ռամկավարների և աշխատաւորական ֆրակցիաներին պատկանող դատապարտված անդամների պաշտպանները։

(«Р. В.»)

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

I

Յունվարի տօներին Պետերբուրգում նըշանակված էր ժողովրդական համալսարանների գործիչների համագումարը։

Ամսիս 2-ին Տենիշեվեան ուսումնարանում կայացել է նախապատրաստական ժողով, որպէս զի համագումարի անդամները հնարաւորութիւն ունենան իրար հետ ծանօթանալու։ Ժողովուրդը լուսաւորելու հոգսը համախմբել էր զանազան ուղղութեան պատկանող պատկառելի գործիչներին, հըռչակաւոր պրօֆեսօրներին, վարժուհիներին և երիտասարդ համեստ ոյժերին միասին։ Անդամների թւում գտնվում են Բէլօկօնսկի, Իսայէվ, Պրօկօպօվիչ, Ս. Անիկին, Ի. Գինցբուրգ, Միժուեվ։ Նախագահական աթոռի մօտ տեղ են գրաւել պրօֆեսօրներ՝ Մ. Մ. Կօվալեվսկի, Մ. Ի. Պետրունկեվիչ, Վ. Մ. Բեխտերեվ, Ն. Ի. Կարէեվ և այլք։ Ժողովը բաց է անում կազմակերպիչ բիւրօյի նախագահ Դ. Ա. Դրիլ։ Ողջունելով ժողովականներին՝ Դրիլը մի քանի խօսքով պարզում է համագումարի նպատակը և ապա, յայտնելով որ ոչ մի հարց այդ ժողովում չէ քննվելու, առաջարկում է անդամներին ծանօթանալ իրար հետ, որպէս զի համագումարի մէջ գործը ընթանայ սերտ համերաշխութեամբ։

Բայց գլխաւորապէս գաւառական անդամները ցանկութիւն են յայտնում պարզել մի քանի հարցեր։ Ոմանք հարց են բարձրացնում էքսկուրսիաների մասին, ուրիշները՝ թէ ինչու համագումարը զբաղմունքի առարկայ չէ դարձնում նաև դպրոցական գործը և այլն։

Նախագահը բացատրում է, որ ամեն մի համագումար ունենում է իր յատուկ ծրագիրը, ուստի անտեղի է համարում քննութեան նիւթ դարձնել այնպիսի հարցեր, որոնք ժողովի մեծամասնութեան համար կը լինեն անսպասելի։

Այնուհետև ժողովը յայտարարվում է փակված։ Հանդիսականները բաժանվում են խմբակների, իսկ համագումարի անդամների մի մասը հաւաքվում է առանձին և ըսկսում է քննել կիրակնօրեայ ընթերցանութիւնների խնդիրը։ Միւս մասը հաւաքված բուֆետում զրուցում է գաւառական կեանքի ու կարգերի մասին, այն դժուարութիւնների մասին, որոնց ենթարկվում են առհասարակ այն կրթական հաստատութիւնները, որոնք ուզում են իսկապէս օգտակար հանդիսանալ ժողովրդի համար։ Բայց այդ բաների մասին զեկուցում կարդալ անհնարին է ժամանակի սղութեան պատճառով։

Համագումարի պաշտօնական բացումը տեղի է ունենում քաղաքային դումայի Ալէքսանդրեան դահլիճում յունվարի 3-ի ժամը 2-ին 1000-ից աւելի պատգամաւորների և հիւրերի մասնակցութեամբ։ Բացման հանդիսին ներկայ է եղել ժողովրդի ահագին բազմութիւն. պրօֆեսօրներ, մանկավարժներ, բժիշկներ, առաջին Դումայի անդամներ, բազմաթիւ տիկիններ, ուսանողներ, բանւորներ։

Ժողովը բանում է դարձեալ Դ. Ա. Դրիլը, որը, շնորհաւորելով ժողովրդական համալսարանների և ուրիշ մասնաւոր կրթական հաստատութիւնների գործիչների առաջին համառուսական համագումարը, ցանկութիւն է յայտնում, որպէս զի դրան յաջորդեն ուրիշները ևս, և ապա ծանօթացնում է ժողովականներին համագումարի ծրագրի ու կատարելիք աշխատութիւնների հետ։ Ընդհանուր ժողովների նպատակն է զեկուցումներ կարդալով քարոզել կրթութիւն տարածելու անհրաժեշտութիւնը դըպրոցից դուրս։

Համագումարի պրեզիդիումը բաղկացած է հետևեալ անձերից՝ Մ. Մ. Կօվալեվսկի (նախագահ), Պ. Մ. Շեստակօվ (Մոսկվա), Վ. Եա. Դանիլևսկի (Խարկօվ) և Ս. Կրաշեվսկի (Վարշավա)։

Ժողովը բանալուց առաջ ցաւակցական հեռագիր է ուղարկվել համագումարի անունից ժողով. համալսարանների Մոսկվայի ընկերութեան նախագահ պրօֆ. Շիրվինսկուն, որը բացակայում էր հիւանդութեան պատճառով։ Շնորհաւորական հեռագիրներ են ուղարկվել Ռուսաստանի ժողով. համալսարանների առաջին հիմնադիրներ Վ. Աւրամովին և Օ. Պ. Պօմօրսկոյ-Կօզլօվային։

Համագումարի ծրագիրը բաւականին ընդարձակ է և շօշափում է լուսաւորութեան հարցերը ժողովրդական առողջապահութեան, բարոյականութեան, ժողովրդական տնտեսութեան, ալկօհոլի դէմ մաքառելու տեսակէտից, քննում է արտադպրոցական կրթութեան գործը արտասահմանում, կանգ է առնում ժողովրդական համալսարանների ծրագիրների և նրանց հրատարակչական գործունէութեան վրա, արհեստակցական և էստետիքական կրթութեան հարցերի վրա և այլն։

Դրիլից յետոյ, հանդիսականների բուռն ծափահարութեամբ, ամբիոն է բարձրանում Մ. Մ. Կօվալեվսկին։

Յարգելի պրօֆեսօրը 1887 թւականից սկսած հարկադրված է եղել աշխատել Արևմտեան Եւրօպայի ժողովրդական համալսարաններում՝ Ստօկհօլմում, Պարիզում, Բրիւսելում, Սան-Ֆրանցիսկօում և այլն։ Իր այդ փորձառութիւնից բաւականին հետաքրքրական տեղեկութիւններ է հաղորդում ժողովրդական համալսարանների դերի ու գործունէութեան մասին. Նրա տուած տեղեկութիւններից երևում է, որ միտինգային դասախօսութիւնները Արևմտեան Եւրօպայում աջողութիւն չունեն, որ ժողովրդական համալսարանների գործունէութիւնը բեղմնաւոր է դառնում միայն այն ժամանակ, երբ այնտեղ կը զբաղվեն ժողովրդական կարիքները շօշափող հարցերով։

Ի վերջոյ, ողջունելով ժողովրդակ. համալսարանների գործիչների առաջին համագումարը, ճառախօսը նկատում է.

— Այսօրվայ օրը ես համարում եմ իմ կեանքի ամենաուրախալի օրերից մէկը։ Մեր վերանորոգված կազմն այն ժամանակ միայն կարող է ընթանալ առաջադիմութեան շաւղով, երբ կը համաձայնեցվի գիտութիւնն ու գեղարուեստական ստեղծագործութիւնը։ Եւ մեր ամբողջ եռանդը պէտք է ուղղված լինի այն բանին, որպէս զի գիտութիւնները ժողովրդականացվեն, տարածվեն ժողովրդի լայն խաւերի մէջ։

Ոգևորված ճառ է արտասանել Մօսկվայի պատգամաւոր Շեստակօվը։ Ճառախօսը համարում է համագումարն ամենալաւ ապացոյցը ինտելիգենցիայի տարած յաղթութեան, որը այժմ նորից համախմբվում է ժողովրդական կրթութեան դրօշակի ներքոյ, որը միացնում է նորից իր պառակտված ոյժերը ժողովրդի մէջ լուսաւորութիւն տարածելու նպատակով։

Ապա կարդում են զեկուցումներ՝ Գրացիանովը բանւորների և արհեստաւորների համար՝ հանրամատչելի գիտական դասախօսութիւնների մասին, Կրեմլեվը՝ գեղարուեստական կրթութեան հասարակական նշանակութեան մասին, Միժուեվը՝ «Պետութիւնը և արտադպրոցական կրթութիւնը» թեմայով։

Ժամը 3-ին ժողովը փակվում է։ Համագումարի յաջորդ նիստը նշանակվում է յունվարի 4-ի երեկոյեան ժամը 8-ին, Տենիշեվեան դպրոցի դահլիճում։

Առաջին հանդիսաւոր ընդհանուր նիստից յետոյ համագումարը բաժանվում է 3 սեկցիայի, որոնք սկսում են իրանց աշխատանքները առանձին առանձին։

(Կը շարունակվի)

ՓՈՔՐԻԿ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Հայոց թատրոն...

Ո՜րքան բան է ասում ճշմարիտ ինտելիգենտ հայի սրտին և մտքին այդ հաստատութիւնը...

Հայկական բեմը իր հիմնված օրից շարունակ յիսուն տարի կատարել է իր խոշոր կուլտուրական դերը մեր գրականութեան և կեանքի մէջ. այդ հաստատութիւնը ունի իր առաջնակարգ տեղը ռուսահայոց վերածնութեան շրջանում։

Յիսուն տարվայ պատկառելի ժամանակաշրջանում մեր գրական և հրապարակախօսութեան տիտանները մի առանձին քընքոյշ հոգացողութիւն են ցոյց տուել դէպի հայկական բեմը. այդտեղ մեր առաջ ներկայանում է մի ամբողջ գալլերէա փառաւոր գործիչների, որոնք չեն խնայել նիւթական և բարոյական զոհողութիւններ և զրկանքներ բեմի բարգաւաճման համար...

Առանձին տեղ ունի բռնած մեր ալեզարդ դրամատուրգ և հայ բեմի փառք ու պարծանք Գաբրիէլ Սունդուկեանը, որը իր կլասիկ գրուածքներով հայ բեմի նշանակութիւնը այնքան բարձրացրեց, որ իւրաքանչիւր հայ՝ գլուխը բարձր բռնած՝ կարող է պարծենալ, որ մենք ևս բեմ ունենք։ Հայ բեմի պատուղ Գ. Սունդուկեանցի գրուածքները նաև ունեցան մի ուրիշ կարևոր նշանակութիւն, որը արձանագրվեց «Պէպօ»-ի 30-ամեակի յօբելեանին հանդուցեալ Օպօչինինի բերանով վրաց բեմի վրա, որ «Պէպօ»-ն ծառայել է «ազգերի եղբայրացման և միութեան». ահա թէ և այս տեսակէտից ո՜րքան գործ է կատարել հայ բեմը իր յիսուն տարվայ գոյութեան ընթացքում...

Ահաւասիկ այդ խոշոր հաստատութեան յիսնամեայ յօբելեանն է, որ պէտք է կատարվի ամսիս 28-ին Արտիստական թատրոնում դրամ. ընկ. նախաձեռնութեամբ։

Եւ մի՞թէ հայ հասարակութիւնը այնքան երախտագէտ չի գտնվի դէպի այդպիսի մի օգտաւէտ և յոյժ կարևոր հաստատութիւն, և գոնէ այժմ, 50 տարի անցնելուց յետոյ, չի նուիրի հայ բեմին մի յատուկ թատրոն, ուր հանգիստ կառնէին մեր բազմաչարչար բեմը և նրա սպասաւոր դերասանները։

Ժամանակ է հասարակութեան իր պարտքը հատուցանելու և հանգիստ խղճով իր սեփական թատրոնում հայկական ներկայացումները տեսնելու...

Շիրին

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

—

Երէկ, յունվարի 14-ին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատը դասակարգային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ ձեռնարկեց քննել մեր ընթերցողներին արդէն յայտնի Թիֆլիսի երկաթուղային գործը, որի համար դատարանին են յանձնված երեսուն հոգի, որոնք մեղադրվում են քրէական պատժագրքի 102-րդ յօդուածով։

Մեղադրեալներին պաշտպանում են երդ.-հաւ. Ն. Մուրավիեվ, Ս. Կոբեակօվ (Մոսկվայից), Ա. Կլանկ, իշխ. Բարաթօվ, Ի. Դօլուխանեան և Տ. Յովհաննիսեան։

—

Թիֆլիսի երկաթուղային գործը դատաստանական պալատում քննվելու է դռնփակ։ Իբրև վկաներ կանչված են 169 հոգի։

—

Քութայիսում, յունվարի 21-ին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատի նստաշրջանը քննելու է Բաթումի և Քութայիսի երկաթուղային գործադուլի գործը։ Մեղադրվում

են այդ գործի առիթով 30 հոգի. վկաներ կանչված են 100 հոգի։

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դարաչիչագի Քարվանսարա, 7 յունվ.

Մեր նորաբաց դպրոցը առաջին անգամ կատարեց նոր տարվայ տօնածառի շքեղ հանդէսը։ Շնորհակալութիւն պէտք է յայտնել բազուարնակ քարավանսարեցի եբիտասարդներին, որոնք ընծայ ուղարկեցին մի մեծ արկղ—տօնածառի համար զանազան զարդեր։ Բացի տօնածառից՝ աշակերտները ներկայացրին երկու կատակերգութիւն—առաջինը՝ «Нерлсо ы фаugаб Ыf», երկրորդը՝ «Գիւղի խալիֆան»։ Ժողովրդի ուրախութեանը չափ չը կար, երբ տեսան յանկարծ իրանց տաւարած որդիքը բեմի վրա շնորհալի կերպով խաղում էին։ Ժողովուրդը հրաւիրված էր տոմսակներով յօգուտ դպրոցի։ Բազմութիւնը այնքան մեծ էր, որ ասեղ գցելու տեղ չը կար դպրոցի սենեակում. մինչև անգամ մարդիկ խռնված էին պատշգամբում, նոյնը և լուսամուտների և տանիքների վրա. հրաւիրված էին նաև հարևան Ընդամալ գիւղի երկու ուսուցիչներն իրանց աշակերտ-աշակերտուհիներով։

Մեր և նրանց ուսուցիչները խօսեցին ժողովրդեան հետ ուսման և կրթութեան մասին, և ընդունվեցին ծափահարութեամբ. եղան շատ երգեր և ոտանաւորներ մէջընդմէջ։ Իսկ միւս օր՝ Կաղանդի երեկոյեան յատուկ կանանց և աշակերտների համար էր հանդէսը, որը աւելի շքեղ կերպով կատարվեց։ Տօնածառը գիշերը վառվեց. այստեղ էլ խօսեց վարժուհին կանանց հետ նրանց պարտականութեան մասին դէպի իրանց զաւակները, խօսեց նաև օրիորդների մասին, խնդրեց, որ գալ տարվանից ուղարկեն նրանց էլ դպրոց, ուսում առած մայրեր պատրաստելու։ Հանդէսը վերջացաւ ժամը 10-ին. բոլոր աշակերտներին մրգեղէն բաժանվեց։ Շնորհակալութեան արժանի են նաև մեր երկու հոգաբարձուները, որոնք ամեն եռանդով աշխատեցին այս հանդէսը շքեղ դարձնելու՝ ոչինչ չը խնայելով։ Ահա այժմ քարվանսարեցիք կամաց-կամաց քնից արթնանում են. նրանք չէին սպասում իրանց կեանքում տեսնել այսպիսի հանդէսներ, այն էլ երեք ամսում։

Այժմ այսպիսի հանդէսներ տեսնելուց յետոյ՝ ուրախութեամբ սկսել են պատրաստութիւն տեսնել նոր դպրոցի շէնքի համար, բայց դրամագլուխը քիչ լինելու պատճառով պէտք է դիմեն մեր ունևորներին, որ չը խնայեն օգնել այս բարի գործին։

Տիկին Աշխ. Յովսեփեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Պետերբուրգ, 2 յունվարի

Ահա 7-րդ տարին է, որ Արևմտեան Եւրոպայի կենտրոնական քաղաքներում բեմ է բարձրանում տիկ. Այսոդօրա Դունկան։ Նա ամերիկական մի պարողուհի է, որ առաջին անգամ քաջութիւն ունեցաւ ասպարէզ գալ գեղարուեստի աշխարհում իր նոր ու օրիգինալ պարերով, աւելի ճիշտն ասած՝ հին յունական պարերի վերածնութեամբ,—միայն ի հարկէ ժամանակակից ճաշակի ու կատարելագործված խորէօգրաֆիական (хореографическій) արուեստով։ Դունկանի առաջին փորձերը Ամերիկայում մեծ աջողութիւն ունեցան, իսկ Եւրոպայում սկզբում նրան հալածեցին, անուանարկեցին, բացասելով նրա պարերի մէջ գեղարուեստի հետքն անգամ. բայց նրա յամառ համոզմունքն ու անկեղծ արուեստը ի վերջոյ տարան յաղթութիւնը, և ահա Այսոդօրա Դունկան վերջին տարիներս շարունակ մեծ աջողութեամբ պարում է յունական և այլ կլասիքական պարեր՝ հաւաքելով ամեն անգամ թատրոն անհագին բազմութիւն։

Ժամանակակից բալետական ներկայացումների ժամանակ քիչ չեն զանազան դիրքեր, և քայլապարի նորութիւնները, որոնք օժտված են Դունկանի օրիգինալ շկօլայի աղդեցութիւնից։ Ըստ Դունկանի՝ պարերը և պլաստիկական շարժումները, դիմախաղը, պօզաները, պարաքայլի թափը և այլն պէտք է արտայայտեն երաժշտութեան հոգին ու միտքը—իմաստը, երաժշտի արտայայտած պատկերները ձևերի միջոցով, յուզումը, և այլ հոգեբանական բովանդակութիւնը պէտք է արտայայտել վերոյիշեալ պարերի և նրա համեմատ դիրքերով և պլաստիկայով։ Դունկան դրա համար օգտվել է XII—XVIII դարերի անուանի երաժիշտների սիմֆոնիքական, հէքիաթական-երաժշտական և ազգային տօների առիթով գրված հեղինակութիւններից։ Նրա պարերի ժամանակ նուագում է սիմֆոնիքական օրկեստրը, իսկ իր հագուստը յունական պարզ ծածկոցն է՝ ոտաբոբիկ, միակ զարդը սև ու խիտ մազերի ալիքներում օձապտոյտ փայլուն մարգարտաշարը մի քանի ադամանդներով, թևերի վրա ապարանջաններ ըստ պատմական ճշտութեամբ. 4-րդ իդիլլական երեկոյթում տ. Դունկան պարեց ի միջի այլոց «Tambourin», որի երաժշտութիւնը պատկանում է Ֆրանսիական հռչակաւոր երաժշտագէտ Րոմօ-ին, Գլիւկի «Օրֆէյ»-ից մի քանի կտորներ, Պերի-ի «l'Angeavec violon»-ը։ (Պերին առաջին երաժիշտն է, որ solo երգեցողութեանը նուագակցեց օրկեստրի դաշնակցութիւնը)։ Դունկան իր պարերի դիրքերի և այլ պատմական ճշտութիւնների համար օգտվել էր Բոտիչելլի Տիցիանայի նկարներից։ Երաժշտական հեղինակութիւնները պատկանում էին գլխաւորապէս XVI և XVII դարի երաժշտագէտ երգահանների աշխատութիւններին. բացասել նրա պարերի մէջ գեղեցիկ արուեստը, արուեստին յատուկ վերացման զգացմունքն ու վեհութիւնը անկարելի է և անարդարացի խիստ. որքան թանգ արժէ գոնէ մի քանի րօպէներով վերանալ դէպի մեզանից հեռու չքնաղագեղ մի երկիր, որտեղ «անուշաբոյր գարնան հրաշալի երկրում, խելագարի պէս սիրահարված տանջվող Օրֆէյը՝ չքնաղագեղ Էվրիդայի սիրոյ համար, իջնում է անդրերկրեան թագաւորութիւնը իր սիրոյ չատսառածոնւ համար»։ Մասխլապատ, գորշ, սահմանամանիքների երկրում այդ տեսակ րօպէները հազուագիւտ են և մենք երախտապարտ հեռացանք «իդիլլական երեկոյթից»։

Ե. Բաղդասարեան

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք. Թիֆլիսում, Գալուստ Սաֆարեանից, ի յիշատակ Վահրամ Մութաֆեանի, պսակի փոխարէն—15 րուբլի։

Ծան.—«Մշակի» վերջին համարում (№ 9) տպված Յովսէփ Միքայելեանի 11 ր. 60 կ. գումարը ուղարկված է ոչ թէ Պետերբուրգից, ինչպէս սխալմամբ տպված է, այլ Պետրոգօրսկից։

ԿՈՎԿԱՍԻ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք. 1) Եղբարք Քուսիկանեաններից ի յիշատակ Վահրամ Մութաֆեանի, պսակի փոխարէն—15 րուբլի, 2) Անդրկասպեան շրջանի Ջեբել կայարանից, Նիկօլայ Տէր-Յովհաննիսեանից—10 րուբլի։

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻ ԳԱՒԱՌԻ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք. 1) Կարսից, Հ. Ապրեսեանից —5 րուբլի, 2) Կարսից, Հայկ Փորօյեանից —50 րուբլի։

ՌՕՍՏՕՄԱՇՎԻԼԻՈՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի, ամսիս 13-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում կայացաւ ռուսերէն լեզուով պ. Ռօստօմաշվիլուս դասախօսութիւնը՝ «Ինչումն է փրկութիւնը» նիւթի մասին. ներկայ էին մի քանի տասնեակ հոգի։ Մենք ժամանակ չենք կանգ առնի այդ դասախօսութեան վրա, որովհետև դա մեծամիտ՝ եթէ չասենք հիւանդ պարոնի ուղեղի վիժուածք է։ Մեր նպատակն է միայն Ռօստօմաշվիլու նման պարոններին ցոյց տալ իրանց չափն ու սահմանը։

Ընթերցողը չը կարծի, որ պ. դասախօսը պիտի խօսէր մեր հոգու փրկութեան մասին. ոչ, դա յետամնացութեան նշան կը լինէր. նա խօսեց ժամանակակից այրվող հարցի մասին, այն է՝ թէ ինչպէս փրկել ժամանակակից մարդկութիւնը իր տնտեսական անել դրութիւնից, մէկ խօսքով, կապիտալի, ըստ Ռօստօմաշվիլու, ու նրա կատարած դերի մասին։ Եւ այն հարցը, որ մարդկութեան հանճարները դարերի ընթացքում չը կարողացան լուծել, պ. Ռօստօմաշվիլի գրչի մի քանի խոթթանքներով եկաւ վճռելու և վերջ դնելու մարդկութեան տառապանքներին։ Եւ այդ գործեան հանգոյցը, որ այդքան հեշտ է վճռվում պ. Ռօստօմաշվիլու համար, զարմանալի է թէ ինչպէս չեն կարողացել լուծել համաշխարհային հանճարները։ Այստեղ պ. դասախօսը նախատեց մամուլին, որը զբաղվելով քաղաքական, լուսաւորութեան, հասարակական և զանազան տնտեսական հարցերով, չէ զբաղվում այնպիսի խոշոր հարցով, ինչպիսին է կապիտալը։ Սակայն նա յոյս ունի, որ այսուհետև, իր դասախօսութիւնից յետոյ, մամուլը կը զբաղվի այդ հարցով։

Կապիտալը է այն ույժը, առանց որի անկարելի է գործ շինել և ոչ էլ կարելի է առաջադիմութեան նպաստել։ Մինչդեռ մարդկութեան մեծամասնութիւնը, կապիտալի բացակայութեան պատճառով, կրում է ամեն տեսակ զրկանքներ, միևնոյն ժամանակ մարդկութեան փոքրամասնութիւնը վայելում է աշխարհիս ամեն բարիքները, և այն հասարակ պատճառով, որ կապիտալը կենտրոնացած է այդ փոքրամասնութեան ձեռքերում։ Եւ որպէսզի մարդկութեան բոլոր անդամները կարողանան վայելել կապիտալի բարիքները, նա ոչ թէ առաջարկում է ոչնչացնել կապիտալը, մարդկութեան այդ դժբաղդութեան պատճառը, այլ կամենում է տարածել բոլոր մարդկանց վրա. և դրա համար նա առաջարկում է իր հանճարեղ գիւտը, այն է՝ «փոխադարձ օգնութիւն»։ Տեսնում էք, ընթերցող, какъ ларчикъ просто открывается. Այդ միտքը իրագործելու համար առաջարկում է հիմնել պետական, քաղաքային զեմստվօների և գանձարաններին կից ընդհանուր փոխադարձ վարկի դրամարկղ, որին կը մասնակցեն ամբողջ աշխարհի մարդիկ, առանց կրօնի, սեռի, ազգութիւնների խտրութեան։ Դրամարկղը փողի պակասութիւն չի զգալ, որովհետև նա իր պարզ և հրապուրիչ կանոնադրութեամբ բոլորին կը ստիպի մտցնել այդ դրամարկղը իր փողերը. Այդ հրապուրիչ միջոցը հետևեան է. իւրաքանչիւր մտցրած գումարի համար մտցնողը մի ամսից յետոյ ստանում է նրա կրկնակին, առանց 20 տոկոսի. բացառութիւն դնում է հարուստների համար, որոնք կարող են ստանալ 6—12 ամսից ոչ առաջ։ Պարոնը հակառակ է տոկոսների։ Այս մարգարտաշատ մտքերը լսելուց յետոյ, անկարող լինելով լսել մինչև վերջը, թողնելով դահլիճը՝ հեռացայ։

Ա. Դ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Կովկասի Փոխարքան, որ Ղարայազ էր գնացել որսորդութեան համար, վերադարձաւ Թիֆլիս։

◆ Կիրակի, յունվարի 13-ին տեղի ունեցաւ Վահրամ Մութաֆեանի հանդիսաւոր թաղումը։ Պատարագ մատուցվեց Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցում, որի ժամանակ երգում էր քառաձայն խումբը։ Պատարագիչն էր թեմիս առաջնորդ Գարեգին արքեպ. Սաթունեանը, որ եկեղեցում դամբանական խօսեց և դրուատեց հանգուցեալին իբրև մարդասէր և հասարակական գործերին մասնակցելու սիրայօժար պատրաստակամութիւն ցոյց տուող անձն։ Հանգուցեալի յիշատակը յարգելու էին եկել ժողովրդի բոլոր խաւերից. և չը նայած որ շատ-շատերը հանգուցեալի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն գերադասել էին պսակի արժէքը նուիրել Հայաստանի սովատանջ ժողովրդի օգտին, բայց և այնպէս պսակների թիւը հասնում էր մի քանի տասնեակի, գլխաւորապէս Բագուից ուղարկված։ Պատւելու եկել էին նաև մի քանի թուրք ներկայացուցիչներ։ Հանգուցեալի հայրենիքից՝ Ախալցխայից ստացանք հետևեալ հեռագիրը. «Հոգևորականութիւնը իր հօտի հետ միասին ողբում է իր արժանաւորագոյն անդամի՝ Վահրամի կորուստը։ Աղօթում է առ Աստուած հանգուցեալի յիշատակի համար և մխիթարանք է առաքում վշտակիրներին՝ Սիոն վարդապետ»։

◆ Ուսանողական երեկոյթը, որ տեղի ունեցաւ Արտիստական ընկերութեան դահլիճում, շաբաթ երեկոյ, յունվարի 11-ին, անցաւ շատ աշխոյժ և կենդանի կերպով։ Երեկոյթի առաջին մասում կայացաւ կօնցերտ՝ կազմված երաժշտական կտորներից և ոտանաւորներից, որոնք ընդունվեցին բուռն ծափահարութիւններով։ Այնուհետև սկսվեցին պարեր, որոնք շարունակվեցին մինչև առաւօտ։ Երեկոյթից զուտ արդիւնք կը մնայ հաւանականօրէն մօտ հազար րուբլի։

◆ Անդրկովկասի ժողովրդական ուսումնարանների տեսուչը հայոց դպրոցների կառավարիչներին ուղարկել է մի տեղեկագիր, որով խնդրում է հաղորդել 1) իրանց յանձնած արական և իգական դպրոցների դասարանների թիւը, հանդերձ լրացուցիչ կէտով թէ ո՛ր դասարանից են սկսում ռուսերէն լեզուի դասաւանդութիւնը, ինչպէս և ընդհանուր պատմութեան և աշխարհագրութեան, 2) ո՛ր դասարանից է սկսվում Ռուսաստանի պատմութեան և աշխարհագրութեան ուսումնասիրութիւնը և 3) ուղարկել դպրոցների բոլոր ծառայողների ցուցակը, կցելով ո՛րտեղ են նրանք իրանց կրթութիւնը ստացել և նրանցից իւրաքանչիւրը ո՛ր պետութեան հպատակ է։ Այս տեղեկագիրը հրատարակված է 1878 թ. Բարձրագոյն հրամանի հիման վրա և պետական խորհրդի 1873 թ. Բարձրագոյնս հաստատութիւն գտած կարծիքի ույժով, որ վերաբերում է հայկական դըպրոցներին և որով ժողովրդական դպրոցների տեսուչներին առաջարկվում է հսկել ա) որպէսզի բոլոր դպրոցներում աւանդվի ռուսաց լեզուն և այն դպրոցներում, ուր աւանդվում են ընդհանուր պատմութիւն և աշխարհագրութիւն, դասաւանդվեն և Ռուսաստանի պատմութիւնը և աշխարհագրութիւնը ռուսերէն լեզուով, բ) որպէսզի այդ դպրոցների դասատուները ռուսահպատակներ լինեն և բարոյական հարկաւոր յատկութիւններն ունենան։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը քննեց, թէ ինչ միջոցներ կարելի է ձեռք առնել, որոնցից ստիպված հանգուցեալ Գրիգոր Իվանովիչ Միրզօյեվի կտակակատարները խղճութեամբ կատարեն կտակը, որի համաձայն 70 թոշակաւորներ են պահվելու բարձր կրթական հաստատութիւններում։ Վարչութիւնը, երկար խորհրդակցելուց յետոյ, որոշեց, քաղաքային իւրիսկօնսուլտի եզրակացութեան համաձայն, առաջարկել կտակակատար տ. Միրզօյեվին՝ երեք ամսվայ ընթացքում վաճառել բոլոր տոկոսաբեր թղթերը և եղբ. Միրզօյեանների ու ընկ. նաւթարդիւնաբերական ընկերութեան փայը և յիշեալ թղթերը կանխիկ դրամի վերածելուց յետոյ այն միջոցով, որպիսին առաջարկված է կտակի II կէտի մէջ, յանձնել ամբողջ ստացուածքը Թիֆլիս քաղաքին՝ յարակցելով կտակակատարին, որ այսուհետև ամեն մի յապաղում պատճառ կը դառնայ, որ քաղաքը ստիպված լինի գործ բանալ դատարանում։

◆ Կիրակի, յունվարի 13-ին, Մէյդանի ս. Գէորգ եկեղեցու ուսումնարանի դահլիճում տեղի ունեցաւ վաճառականական փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան բիւրօյի նիստը՝ բաղկացած հետևեալ անձերից. Ստ. Խարազեան, Վասիլ Այվազեան, Յովհաննէս Դանիէլեան՝ Ժօսրօէվի քարվանսարայի խանութպանների վէճը քննելու և նրանց նպաստելու համար միջնորդութիւն յարուցանելու ուր հարկն է։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ Երևանի նահանգի բժշկական վարչութեան որոշմամբ այս 1908 թիւից բացվում է Նախիջևան գաւառի II մասի գիւղական հիւանդանոց Ցղնա (Զանանաբ) գիւղում։ Գիւղական բժշկի պարտականութիւններն են՝ կառավարել հիւանդանոցը 6 մահճակալներով, ամբուլատօրիայով և ֆելդշերական կէտով։ Ռոճիկը տարեկան 1610 րուբլի է, բացի ճանապարհածախսից, որ վճարվելու է առանձին։ Ի նկատի ունենալով, որ Ցղնայի շուրջը գտնվում են 14 հայ և թուրք գիւղեր, մօտ 5000 ազգաբնակութեան, մեծ նշանակութիւն է ստանում այդ որոշումն և պէտք է սպասել, որ մեր բժիշկները կը շտապեն օգտվել առիթից՝ գործով ապացուցելու իրանց ծառայութիւնը ժողովրդին։

◆ Այսօր, երեկոյեան ժամը 6-ին, կովկասագիտական բարձր դասընթացքներում (Ալէքսանդրեան այգի) կը կայանայ Գ. Սմիրնովի դասախօսութիւնը՝ Կովկասի օգտակար հանքերի մասին (цинковыя и сурмодья руды)։ Երկրորդ կիսամեակից դասախօսութիւնների մուտքի վճարը իջեցվում է։ Մշտական ունկնդիրների և ուսանողութեան համար նշանակված է 10 կ., պատահական ունկնդիրների համար 15 կոպէկ։

◆ Ստացանք Վիլհէլմ Բոէլչէ. «Մարդու ծագումը». գերմ. թարգմ. Նիկ. Սարգսեան. գինն է 40 կ., տպված Բագւում։

◆ Երէկ, յունվարի 14-ին, ս. Նինայի օրիորդաց ուսումնարանում, ս. Նինայի տօնի առիթով, կայացաւ տարեկան հանդէսը։ Հանդէսը իրանց ներկայութեամբ յարգեցին Կովկասի Փոխարքան իր կնոջ հետ միասին, վրաց էկզարխ Նիկօնը, Թեմիս առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Սաթունեանը և այլ բարձրաստիճան անձինք։

◆ Շանտաժիստների ճաշակը շատ նրբացել է։ Թողած կապիտալիստներին՝ այժմ փորձ են անում ուսուցիչներից փողեր կորզել։ Այսպէս, Ներսիսեան դըպրոցի նախկին ուսուցիչ պ. Զօհրաբեանը մի սպառնական նամակ է ստացել, որով նրանից փող է պահանջվում։ Հակառակ դէպքում՝ նամակագիր անյայտ անձերը սպառնում են գործը վերջացնել սպանութեամբ։ Ո՞ւր է վախճանը այս բոլորի։

◆ Կօրգանօվսկի փողոցում, № 8 տանը ապրող ինժեներ Եփրեմ Գրիգորեան Միրզօյեան մի քանի օր առաջ ստանում է 2 սպառնական նամակներ. մէկի տակ ստորագրված է լինում «Թիֆլիսի անիշխանական-կօմմունիստների ֆեդէրացիա «Ազատութիւն», և կրում է համանուն կնիք. երկրորդը ստորագրված է. «Անիշխանական-կօմմունիստների կովկասեան կօնֆեդէրացիա»։ Նամակների բովանդակութիւնը. «Սէբիա, № 5 (տպված)։ Շտապեցէք վճարել մեզ 2000 րուբլի. հակառակ դէպքում գործադրութիւնից կը հանվէք… (գրված)։ Եթէ դուք այդ գումարը, այսինքն 2000 րուբլին մօտ օրերս չեք վճարի, մենք ձեզ այն աշխարհը կուղարկենք, ինչպէս ուրիշներին ենք ուղարկում»։ Միրզօյեանը ստացած նամակների մասին տեղեկացնում է I քաղաքամասի ոստիկանութեան։ Պրիստաւը այն օրը, երբ գալու պէտք է լինէին նամակագիրները փողերը ստանալու, յունվարի 13-ին, ցերեկվայ ժամը 4-ի մօտերը, գաղտնի ոստիկաններ է նշանակում։ Եւ երբ երկու անյայտ մարդիկ գալիս են Միրզօյեանի մօտ պահանջած դրամը ստանալու, ոստիկանները իսկոյն ձերբակալում են նրանց։ Բռնվածներից մէկի մօտ գտնվում է «Սմիտ և Վիսօն» սիստեմի լցրած ատրճանակ։ Նրանց ազգանուններն են Վարդան Ջիրօյեանց (Թիֆլիսեցի) և Պետրոս Արզումանեանց (կարսեցի)։

◆ Կովկասի Փոխարքան անհրաժեշտ գտաւ արգելելու Կովկասում ներկայացնել Օկտաւ Միրբօի «Ժան Ռուլ» պիէսը։ Այդ մասին մամուլի գործերի Թիֆլիսի կոմիտէտը տեղեկացրել է նահանգական վարչութիւններին՝ համապատասխան կարգադրութիւն անելու։

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետ գնդապետ Ցիխօցկին Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանն է ուղարկել այն պարտադիր կանոնների նախագիծը, որոնցով որոշված է բաղնիքների բանալու և պահելու կարգը, դումային ներկայացնելու համար։

◆ Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Ն. Ռուդօլֆը յունվարի 13-ին իր ծառայակցական գործերով մեկնեց Պետերբուրգ։

◆ Անդրկովկասի զանազան տեղերի մահմեդական ազգաբնակութեան կողմից Թիֆլիս են եկել շատ պատգամաւորներ, որոնք մտադիր են միջնորդութիւն յարուցանել Կովկասի Փոխարքայի առաջ, որ մահմեդական հոգևորականութեան պետ շէյխ-ուլ-իսլամի նշանակելու կանոնները փոփոխութեան ենթարկվեն։

◆ Թիֆլիս քաղաքի ելևմուտը իրար համապատասխանեցնելու համար վաղը, չորեքշաբթի, տեղի կունենայ ֆինանսական մասնաժողովի նիստը։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը ընդունելով սանիտարական-բժշկական տեսուչ Ն. Սմիրնովի առաջարկութիւնը՝ քաղաքային հիւանդանոցներից օգտվողներից մինիմալ վճար վերցնելու մասին, երկուշաբթի օրը յիշեալ առաջարկը կը ներկայացնէ դումային՝ ի քննութիւն։

◆ Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի խնդիրքի համաձայն, Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը յանձնարարել է շինարարական բաժնին քաղաքի զանազան տեղերում չորս ընդարձակ հրապարակներ գտնել, ուր կարելի լինի կատարել այն խաղերը, որ որոշած կան դպրոցականների համար։

◆ Թիֆլիսում անցեալ շաբաթ տեղի ունեցած Ժօսրօէվի քարվանսարայի հրդեհը ստիպեց մտածել տալ հին շինութիւնների հրդեհների առաջը առնելու մասին։ Այդ նպատակով վճռված է մի խառն մասնաժողով կազմել նահանգական վարչութեան և քաղաքային ուպրավայի տեխնիկներից։ Ի միջի այլոց նկատի կայ մեծ հին շէնքերում, ուր հրդեհի երկիւղ կարող է լինել, ջրի խողովակներ շինել, որպէսզի ամեն րօպէ ձեռքի տակ ջուր լինի։

◆ Ի նկատի ունենալով այն ձգձգումները, որոնք պատահում են քաղաքում հրդեհաշէջներին՝ Ժօսրօէվի քարվանսարայի հրդեհը հանգցնելու ժամանակ ցոյց տուած կանխամտածված գործունէութեան մասին, հրդեհաշէջապետ Կալմըկովը դիմել է քաղաքային վարչութեան, խնդրելով մի յատուկ մասնաժողով նշանակել, որ հրդեհաշէջ խմբերի գործողութիւնները քննէ։

◆ Անդրկովկասի երկաթուղիների կառավարիչը կարգադրել է, որ Գրժա-Գեւէ կոչած տեղում պլատֆորմա (երկաթուղիների կանգնատեղի) շինվի, ուր գնացքները կանգ կառնեն մի րօպէ և կընդունեն ճանապարհորդներ։

◆ Այն շինութիւնը, ուր ներկայումս գտնվում է Թիֆլիսի քաղաքային հիւանդանոցը (Մուխրանսկայա փողոցում), շատ անյարմար, նեղ և իր կոչման անհամապատասխան է ճանաչվել։ Ուստի և յատուկ մասնաժողով է նշանակվել՝ նոր շինութիւն գտնելու այդ հիւանդանոցի համար և բանակցութիւններ վարելու տանտէրերի հետ։

◆ Վերջին օրերս Թիֆլիսում գործածութեան են հանված կեղծ երեք րուբլանոց թղթադրամներ, որոնք կրում են թւագիր Г. Ф. և № 375722։ Տարին՝ 1898։ Այս թղթադրամների կեղծ երեսը աւելի մութ կարմիր է, քան իսկականինը։

◆ Յունվարի 13-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, Բօլշայա Վանկսկայա փողոցում երկու չարագործներ յարձակվելով Ռ. Մարտիրոսեանցի դռնապան Պետրոսի վրա՝ վիրաւորում են նրան դանակով և արձակելով նրա վրա ատրճանակից՝ սկսում են փախչել։ Այստեղ գտնվող ոստիկանները նկատելով փախչողներին ընկնում են նրանց ետևից։ Չարագործներից մէկը մտնում է Վանքի Փոքր փողոցի մի տուն և իր ետևից կողպում է դուռը։ Ոստիկանները սկսում են կրակել դէպի դուռը և միևնոյն ժամանակ իմացնում են պրիստաւին, որ օկօլօդոչնիկների և ոստիկանների հետ միասին գալով ձերբակալում է չարագործին։ Միւսին որոնում են։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Յունվարի 12-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, երկ.-հաւ. օգնական Րուտկօվսկու աղախինը առանձնասենեակն է ընդունում մի անյայտ պարոնի, որը յայտնում է, որ Րուտկօվսկու խնդիրքով սպասելու է նրան։ Մնալով առանձնասենեակում 5 րօպէի չափ, անյայտը դուրս է գալիս։ Երեկոյեան ժամը 8-ին Րուտկօվսկին իր առանձնասենեակում երևան է հանում 38 ր. կանխիկ փողի և 250 ր. արժողութեան պօրտսիգարի գողութիւն։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Բագուի գործաւորներից մի խումբ վճռել է փողոցային լապտերներ պատրաստել, իւրաքանչիւրը 2 ր. արժողութեամբ, և ուղարկել Բագուի տանտէրերին։ Այդ նպատակով նրանք դիմել են քաղաքապետին, որ թոյլատրվի իրանց այդ իմաստով կոչ անել տանտէրերին։

◆ Յունվարի 10-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ից, աշխատանքները դադարեցրին և մի շարք տնտեսական պահանջներ ներկայացրին Ապշերօնեան նաւթային ընկերութեան բանւորները։

◆ Կովկասեան նաւթարդիւնաբերող ընկերութեան բանւորները Բալախանում համաձայնութիւն են կապել իրանց տէրերի հետ։ Բաւարարութիւն է տրվել հետևեալ պահանջներին. 1907 թ. 2-րդ կիսամեակի համար վճարել պարգևները 40 ր. ռոճիկ ստացողին 27%, իսկ դրանից աւել ստացողին՝ 25%. Մնացած պահանջները մնացին առանց բաւարարութիւն ստանալու։ Համաձայնութիւն են կնքել նաև Կվարտոէմ ֆիրմայի բանւորները, որոնք ստացել են անցեալ տարվայ նուէրները իւրաքանչիւրը իր մի ամսվայ ռոճիկի կէսը։

◆ «Каспій» լրագրին հաղորդում են, որ Բագւում, մօտիկ ապագայում, հաստատվելու է ռուսաց եպիսկոպոսական աթոռ, և Բագուի եպիսկոպոս Գրիգորին, որ ներկայումս ապրում է Թիֆլիսում, այսուհետև կապրէ Բագւում։ Այս հարցը արդէն վճռված է վերջնական ձևով, բայց նախագծի իրականացնելը ուշանում է մի քանի ձևականութիւնների պատճառով։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

— Մոսկվայում տեղեկութիւն է ստացվել Բերլինից, որ այնտեղ լուրջ կերպով հիւանդացել է Պետական Դումայի անդամ Ֆ. Ն. Պլեվակօն, որ գնացել էր ծննդեան տօները այնտեղ անցկացնելու։ Հիւանդութիւնը առաջացել է շնչարգելութիւնից և մինչև այժմ էլ նա պառկած է անկողնում։ («Слово»)

— Խերսոնից հաղորդում են «Р. Сл.» լրագրին, որ տեղական գաւառական զեմստվային վարչութիւնը ուղարկել է բոլոր քահանաներին, բժիշկներին և ուսուցիչներին շրջաբերականներ, որտեղ խօսելով առաջնակարգ անհրաժեշտութեան մթերքների չափազանց թանգութեան մասին, առաջարկում է նրանց մաքառել այդ տխուր երևոյթի դէմ փոխադարձ օգնութեան միջոցով, հիմնելով գիւղերում և աւաններում սպառողական ընկերութիւններ։ Զեմստվօն խոստանում է իր աջակցութիւնը այդպիսի ընկերութիւնների կազմակերպութեան գործում։

— «Сов. Р.» լրագիրը տեղեկութիւն է ստացել իր սեփական թղթակցից, որ ստվեաների համար մատակարարական հաց փոխադրելու գործում շարունակվում են դարձեալ գեղծումները։ Գեղծումները առաջանում են նրանից, որ մատակարարական բեռները վայելում են արտակարգ իրաւունքներ փոխադրութեան համար։ Դրանց վերջ տալու նպատակով երկաթուղիների վարչութիւնը խորհրդակցութիւն է կազմում միջոցներ ձեռք առնելու և այդ գործը կանոնաւորելու համար։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

(Շարունակութիւն և վերջ *)

Շուշի, 12 դեկտեմբերի

Առաջնորդը կարևոր է տեսնում խնդրել թեմական դպրանոցին նպաստ տուողներին՝ նպաստել քիչ չափով նաև քաղաքիս Մարիամեան օրիորդաց դպրոցին, որը նոյնպէս աննախանձելի վիճակի մէջ է գտնվում նիւթական կողմից և զուրկ միանգամայն արդիւնքի որևէ հաստատուն աղբիւրից՝ նման թեմական դպրանոցի։ Հոգաբարձութիւնս պարտք է համարում շնորհակալութեամբ հանդերձ հրատարակել նաև Մարիամեան օրիորդաց դպրոցին նպաստ տուողների ազգանունները և նպաստների քանակութիւնը։

Իսահակ Թադէոսեանց՝ 160 րուբլի, որը պարտաւորվել է ամեն տարի տալ։ Ջաւադ Տէր-Իսրայէլեանց, Գալուստ Մախմուրեան, Աղէքսանդր Մանթաշեանի գրասենեակ, Նիկողոս Փրիդօնեան, Աղէքսանդր Մանթաշեանի գրասենեակ և եղբարք Բօզարջեաններ՝ 50-ական րուբլի։ Յովհաննէս Ադամեան՝ 30 րուբլի։ Մարկոս Դօլուխանեան, Միրզա Սարուխանեան, Հռիփսիմէ Բէկլարեան, Սիրանոյշ Թումայեան, Հերիքնազ Եարամիշեան, Հռիփսիմէ Ծատուրեան, Աբրահամ Դաստակեան, Արշակ Յօնանեան, եղբարք Թումանեաններ, Բաղդասար Յակովբեան և ընկ., Ե. Միրզաբէկեան, Մկրտիչ Տէր-Մարտիրոսեան, Պետրոս Քալանթարեան, Գալուստ..., Աւագ Մալխասեան, Մկրտիչ Քալանթարեան, Ա. Զարաֆեան, Ա. Խաչատրեան, Խաչատուր Սահակեան, Իվան Աբրահամեան, բժ. Զաքարբէկեանց՝ 25-ական րուբլի։ Լեւոն Ղուլիեանց, Մովսէս Թաւադեան, Միքայէլ Յովհանեան, Արշակ Պարոնեան, եղբարք Կրասիլնիկեաններ, Դանիէլ Բաբալեան, Տ. Լազարեան, Նատալիա Երեմեան, Կոստանդին Բարութչեան՝ 20-ական րուբլի։ Եղբարք Աւետիքեաններ, Ռաֆայէլ Ռաֆայէլեան, Բ. Իզրաշեան, Մ. Մայիլեան, Յարութիւն Ահարոնեան, Տիգրան Միրզայեան՝ 15-ական րուբլի։ Ընդամենը 1300 րուբլի։ Ամբողջ գումարն է 25,130 րուբլի, որից 23,830 րուբլի թեմական դպրանոցի և 1300 րուբլի Մարիամեան օրիորդաց դպրոցի համար։

Թեմական դպրանոցին նպաստներ տուող վերոյիշեալ յարգելի պարոններից պ. պ. Իսահակ Թադէոսեան, Մինաս Ադամեան, եղբարք Նիկողայոս և Աւետիք Տէր-Մկրտչեաններ, Միրզա Սարուխանեան, Իսրայէլ Բէկլարեան, եղբարք Արշակ, Քրիստափոր և Սարգիս Թումայեաններ, Նիկողոս Առաքելեան, Յովհաննէս Ադամեան, Գալուստ Մախմուրեան, Բաղդասար Յակովբեան և ընկ., Աւետիք Արութչեան, Կարապետ Խասպաբեան, Լեւոն Ղուլիեան, Ղահրաման Էլչեան, Եարամիշ Եարամիշեան, Գէորգ Եղիազարեան, Միքայէլ Յովհանեան, Արտեմ Երեմեան և բժ. Վարդապետեան յարգելով Աշոտ եպիսկոպոսի առաջարկութիւնը՝ պարտաւորվել են իրանց ստորագրութեամբ հանգանակութեան մատեանում նշանակած նպաստները մշտապէս ամեն տարի իրանց կենդանութեան ժամանակամիջոցում տալ թեմական դպրանոցին։

Հոգաբարձութիւնը աւելորդ չէ համարում նաև հետաքրքիր հասարակութեան առաջ դնել 1906—1907 ուսումնական տարվայ համառօտ ելից-մտից հաշիւը։ Աշոտ եպիսկոպոսը հանգանակել է 55,130 ր., որից 1260 ր. տրվել է Մարիամեան օրիորդաց դպրոցի հոգաբարձութեան, 1800 ր. ծախսել են երեք անձինք չորս ամսվայ ընթացքում հանգանակութիւն անելիս և 2660 ր. մնում է ապառիկ։ Հանելով 25,130 ր. ընդամենը 5720 ր., մնացած 19,410 ր. ստացել է թեմական դպրանոցի հոգաբարձութիւնը։ 1906—1907 ուսումնական տարվայ ընթացքում դպրանոցը ունեցել է ծախք 24,000 ր., որի մէջն է նախորդ հոգաբարձութիւնից մնացած պարտքը և դպրանոցի շէնքի կարևոր և անյետաձգելի վերանորոգութիւնների համար արած ծախքը։ Ուրեմն մուտքը ծախքից հանելով՝ 24,000—19,400 ր., մնացած 4600 ր. հոգաբարձութիւնը հայթայթել է մեծ դժուարութեամբ դպրանոցի սովորական հասոյթներից։

Թեմական դպրանոցի հոգաբարձութիւնը իր և սրտէ գոհունակութիւնը յայտնելով յարգելի պ. պ. նուիրատուներին իրանց առատաձեռն նուիրաբերութեան համար, իր սրբազան պարտքն է համարում նաև յայտնել, որ թեմիս առաջնորդ Աշոտ եպիսկոպոսը հանգանակութեան ժամանակ իր ստացած մի հազար րուբլի ժամոցը նուիրեց թեմական դպրանոցին այն պայմանով, որ այդ մի հազար րուբլին մնայ անձեռնմխելի, որի ամեն տարվայ տոկոսիքը գործ դրվի թեմական դպրանոցի մատենադարանի համար կարևոր գրքեր գնելու մանկավարժական ժողովի որոշմամբ և ընտրութեամբ, որի համար և յայտնում է հոգաբարձութիւնը իր և սրտէ շնորհակալութիւնը թեմիս առաջնորդին իր այդ գովելի վարմունքի համար, նոյնպէս յայտնելով խորին շնորհակալութիւն հանգանակութեան ժամանակ իր կրած այնքան նեղութիւնների և դժուարութիւնների համար։

Անդամ հոգաբարձութեան՝
Յ. Մելիքեան
Քարտուղար՝ Ա. Տէր-Դանիէլեան

Մօզդօկ, 4 յունվարի

Գ. Մինորին «որքան յայտնի է, նոյնիսկ գիւղերն օրըստօրէ առաջ են գնում»...

Մեզ էլ որքան յայտնի է, լրագրական թղթակիցը, լրատուն գէթ այնքան ազնութիւն պիտի ունենայ, որ, անձնական կրքերին յագուրդ տալու համար, տասնեակ տարիներ իր շիտակութեամբ յայտնի մի հասարակական թերթ չը դարձնէ իր յօրինած ստերի տոպրակ։

«Մշակի» 181-դ համարում զետեղած ձեր ստեղծագործութեան մէջ, որովհետև ամենայն քաջութեամբ հազիւ սիրտ էք արել միայն իմ անունը տալ, ուստի և ես պարտք եմ համարում պատասխանել ձեր միայն այդ ստին. 1) որ ես երբէք չեմ ուզեցել «եկեղեցուն տէր դառնալ» և ցանկութիւն էլ չունեմ, որը պարզ երևում է նրանից, որ եկեղեցական գործերում և ոչ մի ձեռնարկութիւն ես չեմ սկսել առանց ծխական ժողովի որոշման, և ընտրվածս օրից ամեն տարի վեցամսեայ կանոնաւոր ու մանրամասն հաշիւ եմ տուել թէ ընտրված հաշուետեսներին և թէ ծխական ժողովին։

2) Երէցփոխական պաշտօնս, համաձայն Աստրախանի կոնսիստորիայի № 421 պաշտօնական գրութեան, ստանձնել եմ 1905 թ. ապրիլի 3-ին, հետևապէս իմ «ծառայութեան ժամանակամիջոցը վաղուց լրանալու դժբաղդութիւն» դեռ չէ ունեցել։

Լաւ կանէր «Մինոր» կեղծանուան տակ թագնվող պ. Նորեկը, որ «եկեղեցուն յաւիտեանս յաւիտենից տէր դառնալու» ցանկութիւնը քաջութիւն ունենար որոնել իր բարեկամ «իսկական ազնուների» մէջ, որոնք իսկապէս 8—9 տարիներով շարունակ երէցփոխ անուան տակ գէթ միանգամ հաշիւ չեն տուել ծխականներին, և ծխականներն էլ ստիպված են եղել հաշիւը «պրօթօկօլով» դուրս քաշել...

Յովհաննէս Խօջայեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շ Վ Ե Դ Ի Ա

Դրուագներ Օսկար II-ի կեանքից.—Մենք իր ժամանակին հաղորդեցինք Շվէդիայի Օսկար II թագաւորի մահվան մասին։ Այժմ վերջին պօստով ստացված եւրօպական թերթերը հաղորդում են նրա կեանքից մի քանի դրուագներ։

Օսկար թագաւորը մի օր Ստօկհօլմի աղջկանց ուսումնարաններից մին այցելեց և աշակերտուհիներից մէկին, ի միջի այլոց, հարցրեց, թէ Շվէդիայի թագաւորներից ովքե՞ր են եղել ամենից մեծագործները։

— Գուստավ Ադոլֆն ու Կարոլոս XII-ը,—պատասխանեց աղջիկը։

Ուրիշ մի աշակերտուհի էլ Օսկար II-ի անունը մէջ բերեց։

Թագաւորը, լսելով իր անունը, ժպտեց և իր անունը տուող աշակերտուհուն հարցրեց, թէ ինքը՝ Օսկար II-ն ի՞նչ մեծ գործ է կատարել։

Աղջիկը լռեց, կարմրեց ու լաց եղաւ և ապա, վերջապէս, պատասխանեց.

— Չեմ իմանում։

— Մի լաց լինի, աղջիկս,—ասաց թագաւորը բարութեամբ,—ես ինքս էլ չեմ իմանում, թէ ինչ մեծ գործ եմ կատարել մինչև օրս։

— Օսկար II-ը խօսում էր ութ լեզու։ Մի օր լորդ Սօլսբերին, լսելով որ թագաւորը վեց լեզուով վեց նամակ է գրել, հարցրեց նրան, թէ արդեօք նորին մեծութիւնը չինարէն էլ հասկանո՞ւմ է։

— Ցաւում եմ, որ ոչ,—պատասխանեց թագաւորը և աւելացրեց.—արդէն սկսել եմ սովորել այդ լեզուն և յոյս ունեմ, որ մօտիկ ապագայում Չինաստանի կայսրին իր լեզուով նամակ պիտի գրեմ։

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ի Ա

Լանդտագի նիստում.—Ազատամիտ ժողովրդական կուսակցութեան անդամ Տրէգէր, խօսելով ընտրողական նոր օրէնագծի առիթով, խիստ քննութեան ենթարկեց գոյութիւն ունեցող պլուտօկրատիական օրէնքը, որը, հեռաւոր կարծիքով, գլխաւորապէս խախտում է միջին դասակարգի շահերը։ Բիւլօվը կարդաց մի յայտարարութիւն, որի մէջ մատնացոյց արեց, որ, կառավարութեան կարծիքով, յիրաւի, ընտրողական օրէնքը պակասութիւններ ունի։ Նորերս մանրամասն քննվում էր այն հարցը, թէ ինչ ձևով պէտք է վերացնել այդ պակասութիւնները։ Դժուար է նախատեսել, թէ արդեօք հնարաւոր է վերացնել պակասութիւնները գոյութիւն ունեցող սիստեմի շրջանակներում, թէ՞ պէտք է նրան արմատական փոփոխութեան ենթարկել։ Այս րօպէիս մի բան կարելի է ասել. կառավարութիւնը առաջվա պէս համոզված է, որ բէյխստագի ընտրութիւնների համար սահմանված ընտրողական սիստեմի մտցնելը Պրուսիայում չի համապատասխանի պետութեան բարօրութեանը (Բուռն ծափահարութիւններ)։ Ուստի այդ մտքով առաջարկութիւնը պէտք է մերժվի (Ծափահարութիւններ)։ Նոյնպէս կառավարութիւնը չէ կարող խոստանալ փոխարինելու բացարձակ ձայնատուութիւնը գաղտնի քուէարկութեամբ։

Ի նկատի ունենալով, որ լանդտագի շէնքի առաջ հաւաքվել էր մեծ ժողովուրդ, և ցոյց անողներից մի քանիսը անկարգութիւններ էին անում, ոստիկանութիւնը սկսեց մաքրել հրապարակը լանդտագի շէնքի առաջ։ Ցոյց անողները հեռացան սուլելով, աղաղակներով է մարսէլիէզի աղաղակներով։ Ոչ ոք չը կալանաւորվեց։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ս. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏԵԱՆԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—$9^1/_2$—2 ժ. ատամի հիւ.
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Գ. Ե. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Վճարը 50 կ.։ Աղքատները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Հրատարակութիւն Գ. Գալստեանի, № 26.
ԱԴՕԼՖ ՌՈՒԴԷ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
ՄԵԹՕԴԻԿԱ
Փոխադրեց գերմաներէնից
Յովհաննէս Տէր-Միրաքեան
Գինն է 1 ր. 50 կ.
Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „Гуттенбергъ“, Г. И. Галустянцу.
3—2

ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ
Հայոց պատմութիւն
Ծխ. դպ. Գ. ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԻ նիւթ
ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐ
և
ՎԷՊԵՐ
Գինը 35 կոպէկ
Դիմել կազմողին—Тифлисъ, Бебутовская 25, կամ գրախանութներին։ Դպրոցներին 20% զեղչ։
(օր. մ.) 5—5

Լոյս տեսաւ
ՍԱՀԱԿ ՔԱՀ. ՍԱՀԱԿԵԱՆՑԻ
«ԴԱՍԱՏԵՏՐ ԿՐՕՆԻ»
առաջին տարվայ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ հրատարակութիւնը։
(օ. մ.) 10—9

Ստ. Լիսիցեան, Յովհ. Թումանեան եւ Լ. Շանթ
Հայերէնի դասագիրք
— ԼՈՒՍԱԲԱՑ —
Այբբենարան և առաջին ընթերցարան.
Կովկասեան ուսումնարանական հոգաբարձուի կողմից ընդունված է իբրև դասագիրք տարրական և միջնակարգ դպրոցների համար։
ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊԷԿ
Դպրոցներին և գրավաճառներին 20% զեղչ։ Կազմողներին դիմել՝ Тифлисъ, Бебутовская 25.
(3 մ.) 5—3

Լոյս տեսաւ
Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ
„ԵՐԳԵՐ ու ՎԷՐՔԵՐ“
Բանաստեղծութիւնների ժողովածու.
ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲԼԻ
Գլխաւոր պահեստը Թիֆլիս, գրավաճառանոց «Գուտտենբերգ»։
5—4

ԹԻՖԼԻՍԻ ՏՆՏԵՍԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹ.
ՋՈՒԼՀԱԿԱՆՈՑԸ
Ընդունում է աշակերտներ։
Ուսման վճարն է ամբողջ դասընթացքների համար տասն րուբլի։
Գրիբօեդօվսկայա, տուն Իզմիրեանցի № 24, առաւօտ. 10 ժամից մինչև 2-ը։
10—2

Զգուշացէք կեղծումներից
ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ
Գ. Ֆ. ԻՒՐԳԵՆՍԻ
Պեպէններից, սևութեան, դեղին բծերի, պուզիկների և պուտկների դէմ։ Անուշահոտ տուալէտային սապօն բարձր արժանաւորութեան։ Ծախվում է ամեն տեղ 1 կտորը 50 կոպ., $^1/_2$ կտորը 30 կոպ.։ Ոսկէ մէդալ, Լօնդօն, 1893 թւի համար։ Գլխաւոր պահեստը Գ. Ֆ. Իւրգենսի մօտ, Մոսկվայում։
(14, 29) 25—7

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ
և վաճառվում են
„ԱՐԱՔՍ“
1908 թ.
ՊԱՏԻ ԵՒ ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
հետաքրքիր և հարուստ բովանդակութեամբ։
Գները՝ պատինը արժէ 40 կ.
ծոցինը » 20 կ.
Դիմել՝ Александрополь, типографія Саноянa. Թիֆլիսում պահեստը գտնվում է «Փարոս» գրախանութում Նիկ. Մատինեանի, Эрив. площадь. Գումարով գնողներին ձեռնտու պայմաններ։
(ե. հ. կ.) 25—24

ԲԺԻՇԿ
Մելիք-Էյնաթեան
Վեներական, միզասեռական և մորթու հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն 9—10 առաւօտ. 5—7 երեկ.
Կոնիւշեվսկայա փող. № 6, Վետցէլ հիւրանոցի մօտ։
(ե. հ. շ.) 30—6

ԲԺԻՇԿ
Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր 12—1 ժ. առաւօտեան 5—7 ժ. երեկոյեան
Միքայէլեան փողոց տ. Ճավճավաձէի № 36.
(ա.օ.) 100—86

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։
(ա. օ.) 100—86

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Վերադարձաւ Կովկասի հանքային ջրերից և վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդների, առաւօտ. 9—12 ժ., երեկ. 5—7 ժամ։
Միքայէլեան փողոց, № 27։
(ե. հ. շ. կ.) 50—46

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
на 1908 годъ
на ежедневную, общественно-литературную и политическую газету
„КАСПІЙ“
(XXVIII годъ изданія)
Адресъ: Николаевская ул., соб. домъ.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА
Для городскихъ: на годъ 7 р. 05 к., на 6 мѣс. 4 р., на 3 мѣс. 2 р. 50 к., на 1 мѣс. 1 р.
Для иногороднихъ: на годъ 8 р. 55 к., на 6 мѣс. 5 р., на 3 мѣс. 3 р., на 1 мѣс. 1 р. 50 к.
За границу: на годъ 13 р., на полгода 7 р., на 1 мѣс. 2 р.
3—2

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ԳՏՆՎՈՂ
ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների մինիստրութեան ուսումնասիրական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում։
ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ անձանց, գործնական ձևով հաշուապահութիւն և ուրիշ մասնագիտական առարկ.
Ներկայ տարվայ կուրսերում բացի սովորական մասնագիտական առարկաներից աւանդվելու է ձրիաբար քաղաքական տնտեսութիւն (политическая экономія) և որոշ վճարով կաճառը սղագրութիւն (стенографія)։
Ընդունելութիւնն ամեն օր, ժամը 4-ից մինչև 7-ը երեկոյեան, 9-ից մինչև 10-ը առաւօտեան։ Պարապմունքներն սկսվելու են 1908 թ. յունվարի 15-ից, պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ։ Ծրագիրը ուղարկվում է ձրի։
Դասընթացքը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների մինիստրութեան թոյլատրած ծրագրի համաձայն, ատտեստատներ։
Դրանից անկախ՝ բացված է քիչ պատրաստականութիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար։
Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում. Н. В. Абраамяну, Николаевская ул., № 22, ամենայն օր։
Վերևում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ։
(կ. ե. հ.) 15—15

ԳՐԻՄՕ ԵՒ ԸՆԿ. դեղագործների։—Ռուսաստանում թոյլատրված։
ՄԱՏԻԿՕՒ ՍՐՍԿՈՒՄ
— Զգուշացէք կեղծումներից —

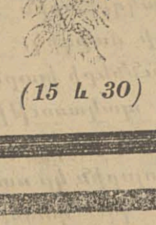

Երկարամեայ և բազմաքանակ աջողութիւնները ապահովում են, որ նա կտրուկ կերպով գործում է պերելօյի (հօնօրէյ) ժամանակ։ Կարճ ժամանակամիջոցում ՄԱՏԻԿՕՆ բժշկում է ամենայարատև արտահոսութիւնը։
ՊԱՀԵՍՏԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՂԱՏՆԵՐՈՒՄ
(15 և 30) 14—4

*) Տես «Մշակ» № 6

Электропечатня «ЭКОНОМІЯ» Авакъ Мутушаковоръ съ С-ии. Большая Ванкская т. д. Семинаріи № 3